

DESCOPERIRI ATRIBUITE PALEOLITICULUI INFERIOR PE CURSUL MIJLOCIU AL ARGEȘULUI (JUD. ARGEȘ)

DE

PAUL I. DICU

Cercetările periegetice efectuate în ultimul deceniu, în prundișurile Argeșului din zona orașului Pitești, au dus la descoperirea unui număr de 92 piese, atribuite tipologic și tehnic, diferitelor culturi ale paleoliticului inferior*.

Pe baza acestor cercetări s-a putut constata că zona din care s-au cules cele mai multe piese este aceea cuprinsă între comunele Merișani (situată la circa 18 km nord de orașul Pitești) și Căteasca (aflată la aproximativ 20 km sud de Pitești).

Interesant de reținut este faptul că toate uneltele au fost descoperite în depunerile remaniate, mai exact în aluviunile recente, după retragerea apelor, la suprafața prundișului și nu în poziție inițială (*in situ*). Aceste depuneri remaniate se pot înțelege dacă aruncăm o scurtă privire asupra evoluției paleogeografice¹ a teritoriului cuprins între Carpați și Dunăre. Se știe de altfel că mișcarea de ridicare a lanțului carpatic s-a continuat din Levantin și în timpul Pleistocenului. O consecință a acestei mișcări a fost și aceea că râurile care coborau din Carpați au avut în Pleistocen o puternică acțiune de eroziune și transport care a determinat transportarea și depunerea, în lacurile exterioare Carpaților, a unor depozite de pietrișuri și nisipuri.

Orașul Pitești — centrul descoperirilor noastre — situat pe coordonatele geografice 24°30' longitudine estică și 44°30' latitudine nordică — se află așezat pe linia care separă Piemontul Getic de Cîmpia Română, la punctul de maximă apropiere între Piemontul Cotmenci, Piemontul Argeșului și Piemontul Cîndeștilor, acesta din urmă fiind un piemont

* Mulțumim și pe această cale lui Alexandru Păunescu pentru ajutorul acordat la redactarea textului precum și pentru executarea ilustrației.

¹ N. Oncescu, *Geologia României*, ed. a III-a, București, 1965, p. 510—513; D. Paraschiv, *Contribuții la studiul geomorfologic al văii Argeșului*, în *Studii și cercetări de geologie, geofizică și geografie* — seria geografie, t. XVI, 2, București, 1969, p. 171—180; Mircea Ilie, *Geologia județului Argeș*, în *Studii și comunicări*, vol. II, Muzeul din Pitești, Pitești, 1969, p. 28—32.

cuaternar, cu pietrișuri de Cîndești, villafranchiene. Lacul cuaternar getic a pătruns adînc în zona actualiei văi a Argeșului, aceasta constituind linia de contact dintre cele două mari compartimente ale Cîmpiei Române (vestică și estică) ².

În zona de care ne ocupăm au fost descoperite și unele resturi de faună fosilă. De pildă, amintim resturile de proboscidiieni, descoperite în trecut, în apropiere de Pitești (în punctele Trivale, Malul Verde și Vilcele) și studiate de Etienne Patte, precum și pe cele mai recente de la Poenari (*Anancus arvernensis*), Bașcov-Pitești, Ștefănești-Pitești, Merișani, Pitești și Vilcele (*Archidiskodon meridionalis Nesti*) etc., aflate în aceleași depozite villafranchiene ale nisipurilor și pietrișurilor de Cîndești ³.

Relativa densitate a punctelor fosilifere descoperite atît în zona orașului Pitești cît și pe terasele și dealurile vecine ar putea constitui un indiciu al existenței unor hominizi, care aveau asigurate posibilitățile de hrană. De altfel, nu întîmplător s-au descoperit unele piese de silex în aluviunile Argeșului, chiar în zona respectivă sau la o mică distanță de punctul fosilifer amintit.

În ceea ce privește materia primă din care au fost prelucrate uneltele paleolitice, trebuie să menționăm că aluviunile Argeșului conțin o mare cantitate de bolovani de silex, de culoare cafenie, maroniu-gălbuie, vineție, cu o patină de diferite nuanțe roșcate, alburii-albăstriei etc., îndeosebi în zona cuprinsă între Merișani-Budeasa-Pitești-Bașcov și Golești, mai exact pe o distanță de aproximativ 25 km. S-a putut observa totodată că la nord și respectiv la sud de aceste localități silexurile sînt din ce în ce mai rare și de dimensiuni mici. De altfel cele mai multe piese (circa 90%) au fost găsite în sectorul Bașcov-Pitești.

De o deosebită importanță este observația după care alegerea și cioplirea bolovanilor (galete) de silex dur și rezistent, găsite în prundișuri, cu desprinderi de așchii, rezultate în urma loviturilor echilibrate, aplicate la unul din capetele bolovanului pentru a se obține un tăiș, nu se datorează întîmplării, adică nu sînt efecte ale acțiunii unor factori naturali (mecanici, termici), ci un produs al unei activități intenționate, realizată de o ființă inteligentă⁴.

În cele ce urmează vom face o descriere tipologică a tuturor pieselor descoperite, grupate prin formă și tehnica în care au fost prelucrate în patru tipuri :

- A) 12 cioplitoare unifaciale (tip „choppers”).
- B) 58 cioplitoare bifaciale (tip „chopping-tools”).
- C) 4 piese bifaciale lucrate în tehnică abbevillo-acheuleană.
- D) 15 așchii.

² V. Mihăilescu, *Dealurile și cîmpiile României*, București, 1966, p. 161, 190—201, 292—308.

³ E. Patte, *Sur les éléphants fossiles de Roumanie*, in *Mem. Secr. Sc.* (3), 14/4, Acad. Roumaine, Bucarest, 1936; L. Apostol, *Sur la présence d'Anancus arvernensis (Croiset et Jobert) et d'Archidiskodon meridionalis (Nesti) sur le territoire de Curtea de Argeș*, in *Travaux de Museum Grigore Antipa*, 5, Bucarest, 1965; L. Apostol, R. Stancu, *Resturi de Archidiskodon meridionalis (Nesti) descoperite în Județul Argeș*, in *Studii și comunicări*, Muzeul din Pitești, Pitești, 1968, p. 163—176; R. Stancu și colaboratori, *Noi date paleontologice privind prezența lui Archidiskodon și Rhinoceros în bazinul mijlociu al Argeșului*, in *Studii și comunicări*, vol. II, Muzeul din Pitești, 1969, p. 33—45.

⁴ C.S. Nicolăescu-Plopșor și I.N. Moroșan, *Sur le commencement du paléolithique en Roumanie*, in *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 9—33.

E) 3 lame.

Atît așchiile cît și lamele sînt lucrate fie în tehnica zisă clactoniană, fie Levallois. De asemenea este necesar să menționăm că din cele 92 piese una singură — un cioplitor bifacial — este lucrată pe cuarțit de culoare albă.

A) *Cioplitoare unifaciale* (fig. 1/7; fig. 2/4; fig. 3/3; fig. 4/4; fig. 5/4, 5, 8).

Avînd o formă în general ovală sau oval-neregulată bolovănașii de silex sînt cioplîți numai pe una din fețe de la capătul mai lat sau mai îngust al piesei. S-au putut distinge patru subtipuri :

I. — 2 piese cu o desprindere largă

II. — 6 piese cu cîte două desprinderi

III. — 3 piese cu cîte trei desprinderi

IV. — 1 piesă care pe una din fețe a fost curățată aproape în întregime de cortex, determinînd cu fața opusă, plată, a galetului un tăiș larg, arcuit.

La celelalte piese tăișul este fie ușor sinuos, zigzagat sau ușor convex, fie rectiliniu, dar mai totdeauna tocit prin știrbituri mărunte.

Ca mărime, trei cioplitoare unifaciale sînt de dimensiuni mijlocii (cel mai mic de $5,8 \times 7,2 \times 2,9$ cm) iar nouă sînt macrolitice ($14,3 \times 9,2 \times 4,4$ cm, cel mai mare).

B) *Cioplitoare bifaciale* (fig. 1/1—4,6; fig. 2/1—3,5; fig. 3/2, 4; fig. 4/1, 3, 5, 6; fig. 5/1, 3, 6, 7; fig. 6/1, 3, 5).

Lucrate prin ciopliri bifaciale (deci pe ambele fețe ale bolovănașului de silex) aceste piese se pot grupa în următoarele patru subtipuri :

I. — Din această grupă fac parte 35 piese care la unul din capetele mai late sau mai înguste ale bolovănașului de silex prezintă una pînă la 7 desprinderi mai mari sau mai mici pe fiecare față. Se disting astfel :

— 1 piesă cu cîte o desprindere pe fiecare față.

— 6 piese cu o desprindere pe o față și cu două desprinderi pe fața opusă.

— 5 piese cu o desprindere pe o față și cu trei desprinderi pe fața opusă.

— 6 piese cu o desprindere pe o față și cu patru desprinderi pe fața opusă.

— 1 piesă cu o desprindere pe o față și cu șase desprinderi pe fața opusă.

— 4 piese cu cîte două desprinderi pe fiecare față.

— 3 piese cu două desprinderi pe o față și cu alte trei pe fața opusă.

— 6 piese cu cîte trei desprinderi pe fiecare față.

— 1 piesă cu trei desprinderi pe o față și cu șapte desprinderi pe fața opusă.

— 2 piese cu patru desprinderi pe o față și cu alte șase pe fața opusă.

II. — Cele 16 piese ale acestei grupe sînt cioplitoare cu una din fețe cioplită parțial (circa $1/2$ din suprafața ei) sau aproape total, ori prin lovitură puternică s-a ajuns la fracturarea (în două) a galetului respectiv. Se disting astfel :

— 11 piese cu una sau mai multe desprinderi pe o față și cu numeroase desprinderi care au dus la înlăturarea completă sau aproape completă a cortexului de pe fața opusă.

— 3 piese care pe una din fețe prezintă cîteva desprinderi, iar în rest păstrează cortexul; pe fața opusă o mare desprindere acoperă aproape

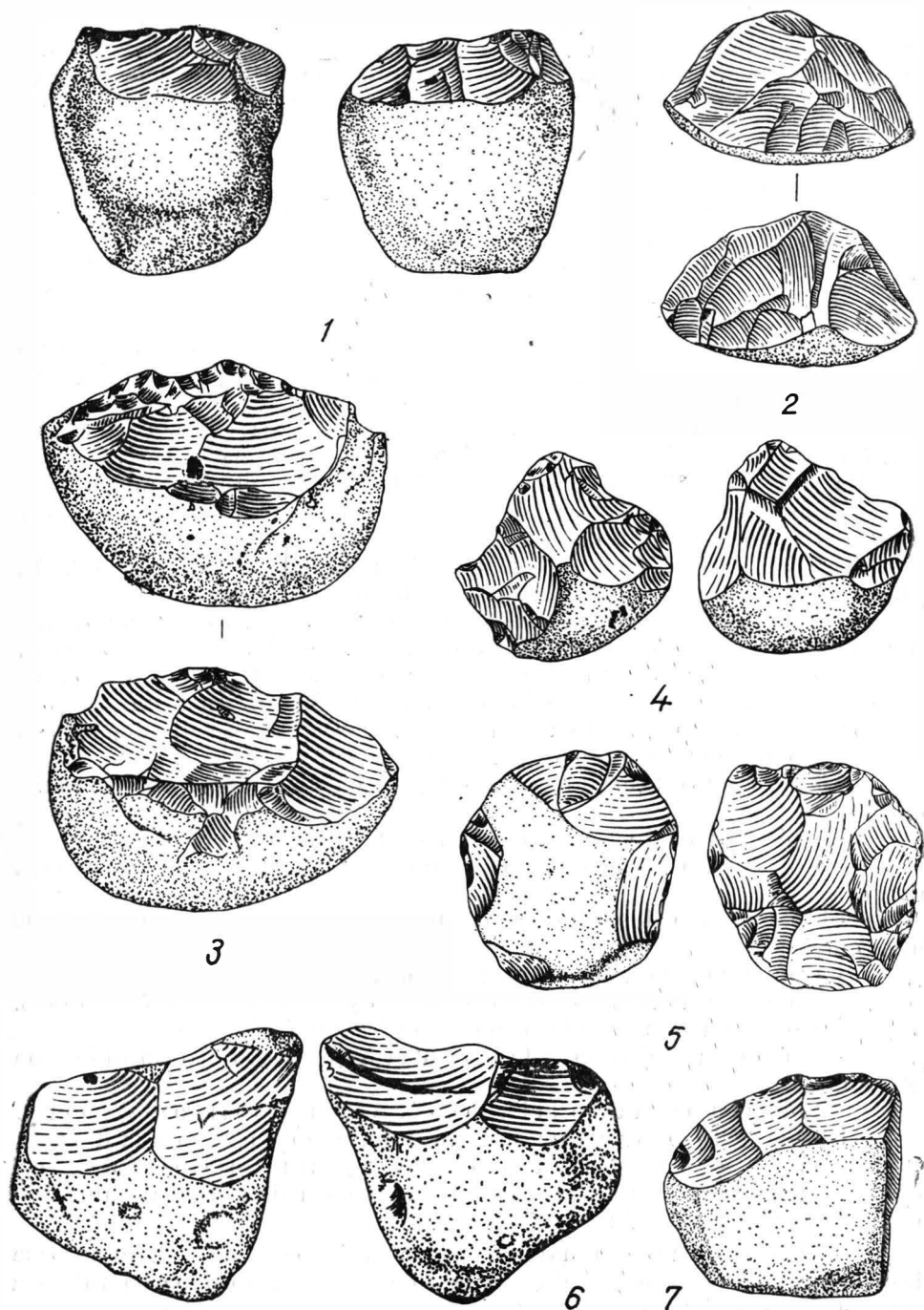

Fig. 1. — Valea Argeşului-Piteşti (1–6) şi Valea Muierii-Slatina (7); piese de silex :
 1–4, 6–7, cioplitoare bifaciale (galete prelucrate bifacial) ; 5, piesă bifacială. (Scara 1/2).

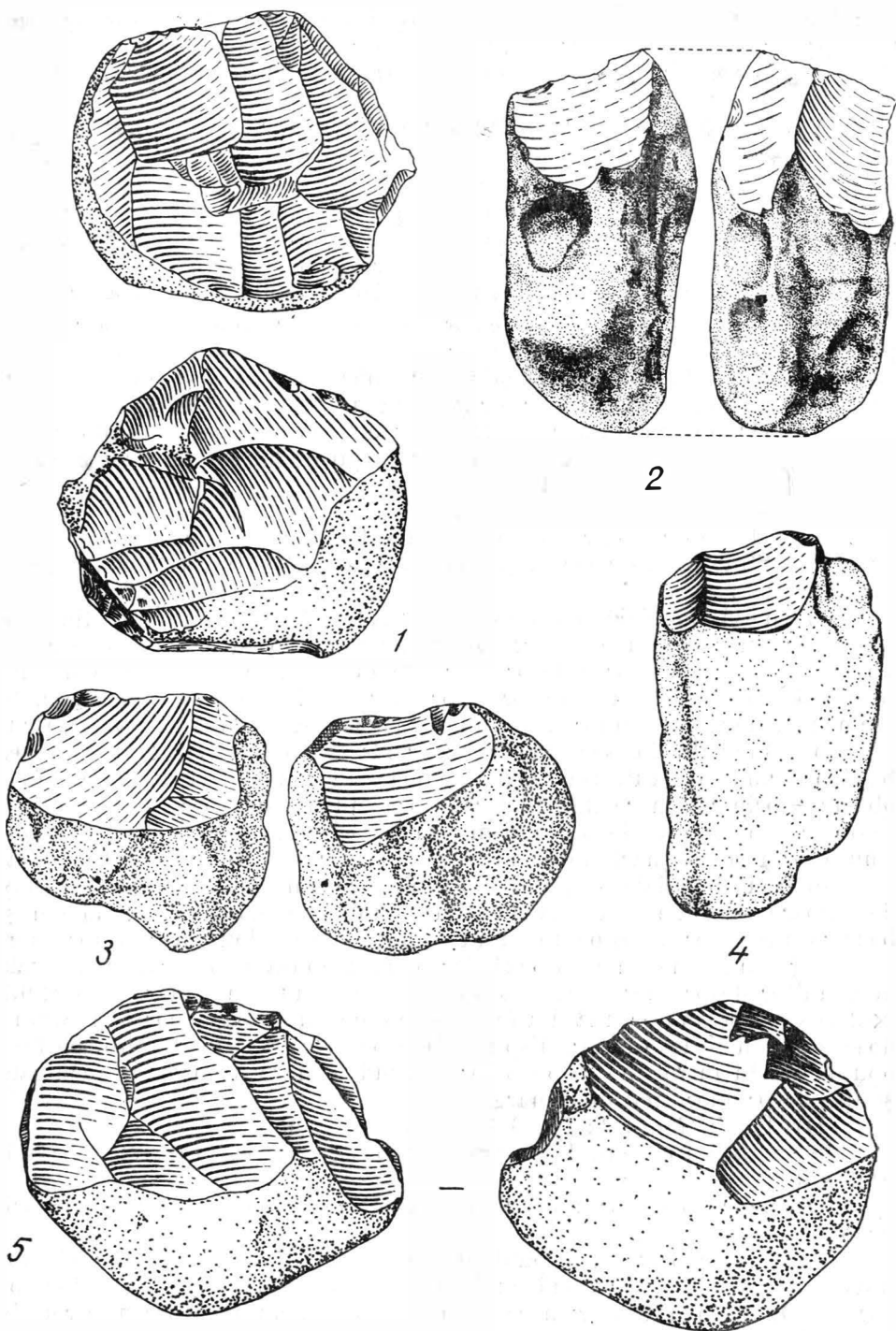

Fig. 2. — Valea Argeşului-Piteşti :

1-5, piese de silix : 1-3, 5, cioplitoare bifaciale ; 4, cioplitor unifacial (galet prelucrat unifacial). (Scara 1/2).

întreaga suprafață naturală, ceea ce dovedește că piesele au fost fracturate, printr-o lovitură puternică, în două părți.

— 2 piese care prin mai multe desprinderi au afectat circa 1/2 din suprafața naturală a galetului.

III. — Din această grupă fac parte 6 piese care prin numeroase desprinderi pe ambele fețe dau pieselor o formă fie poliedrică (4 piese), fie bifacială (2 piese).

IV. — Este vorba de un tip de piesă cunoscut și sub denumirea de „porțiune de galet” sau „tranche de galet”. Ea a fost realizată prin intersecția suprafeței ventrale cu a celei dorsale pe care se văd negativele mai multor desprinderi. Pe latura stângă a feței dorsale păstrează cortexul.

În ceea ce privește tăișul celor 58 cioplitoare bifaciale descrise, se poate spune că el este în general larg, mai mult sau mai puțin sinuos și destul de tocit de obicei prin știrbituri mărunte. În mai puține cazuri se întâlnește tăișul arcuit și foarte rar cel îngust sau larg concav.

Ca mărime, un număr de 24 piese sînt de dimensiuni mijlocii (cel mai mic avînd $4,1 \times 6,7 \times 3,3$ cm), iar restul de 34 sînt macrolitice (cel mai mare atîngînd $14,3 \times 11 \times 6,7$ cm).

C) *Bifaciale* (fig. 1/5; fig. 3/1; fig. 5/2).

S-au descoperit patru piese bifaciale de silex din care una discoidă, una în secțiune cvazi-triedrică și două parțiale. Ele prezintă următoarele caracteristici:

a) piesă bifacială discoidă ($8,3 \times 7,6 \times 4,2$ cm) masivă, din silex de culoare maronie cu patină gălbui-roșiatică, cu baza groasă, pe care se observă negativele citorva desprinderi. Pe una din fețe se distinge o muchie mediană și negativele mai multor desprinderi. Pe fața opusă se întîlnesc, de asemenea, negativele unor desprinderi realizate de la margini spre centru.

b) Bifacială în secțiune cvazi-triedrică ($6,3 \times 4,4 \times 2,9$ cm) la bază păstrînd cortexul, din silex de culoare maronie. Una din fețe a fost obținută printr-o mare desprindere; spre muchia dreaptă a acestei fețe se observă o serie de desprinderi mai mici. Celelalte două fețe au fost obținute prin două mari desprinderi avînd între ele o muchie mediană.

c) Două bifaciale parțiale, de formă oarecum triunghiulară, din silex de culoare maronie. Una, avînd dimensiunile de $5,5 \times 3,7 \times 1,6$ cm și baza rotunjită, prezintă pe una din fețe negativele a două mari desprinderi și al alteia mult mai mici la bază, iar pe fața opusă se observă negativele mai multor desprinderi. Cealaltă bifacială este mult mai mare ($8,5 \times 6,7 \times 2,2$) și păstrează pe una din fețe, în cea mai mare parte cortexul (avînd doar unele mici desprinderi dispuse oblic pe margini); în schimb, pe fața opusă este în întregime cioplită, prezentînd o mare desprindere centrală și alte desprinderi mai mici marginale.

D) *Așchii* (fig. 4/2; fig. 6/4, 6, 7).

S-au găsit 15 așchii dintre care 11 păstrează pe suprafața dorsală, cortexul.

O singură piesă prezintă rețușe intenționate pe o porțiune a laturii drepte.

În ceea ce privește talonul, 10 piese posedă un talon neted (opt din ele lat și oblic, iar două cu talon mic) și numai cinci cu talon pe cortex. De asemenea, se remarcă șapte așchii cu bulb de percuție relativ proeminent.

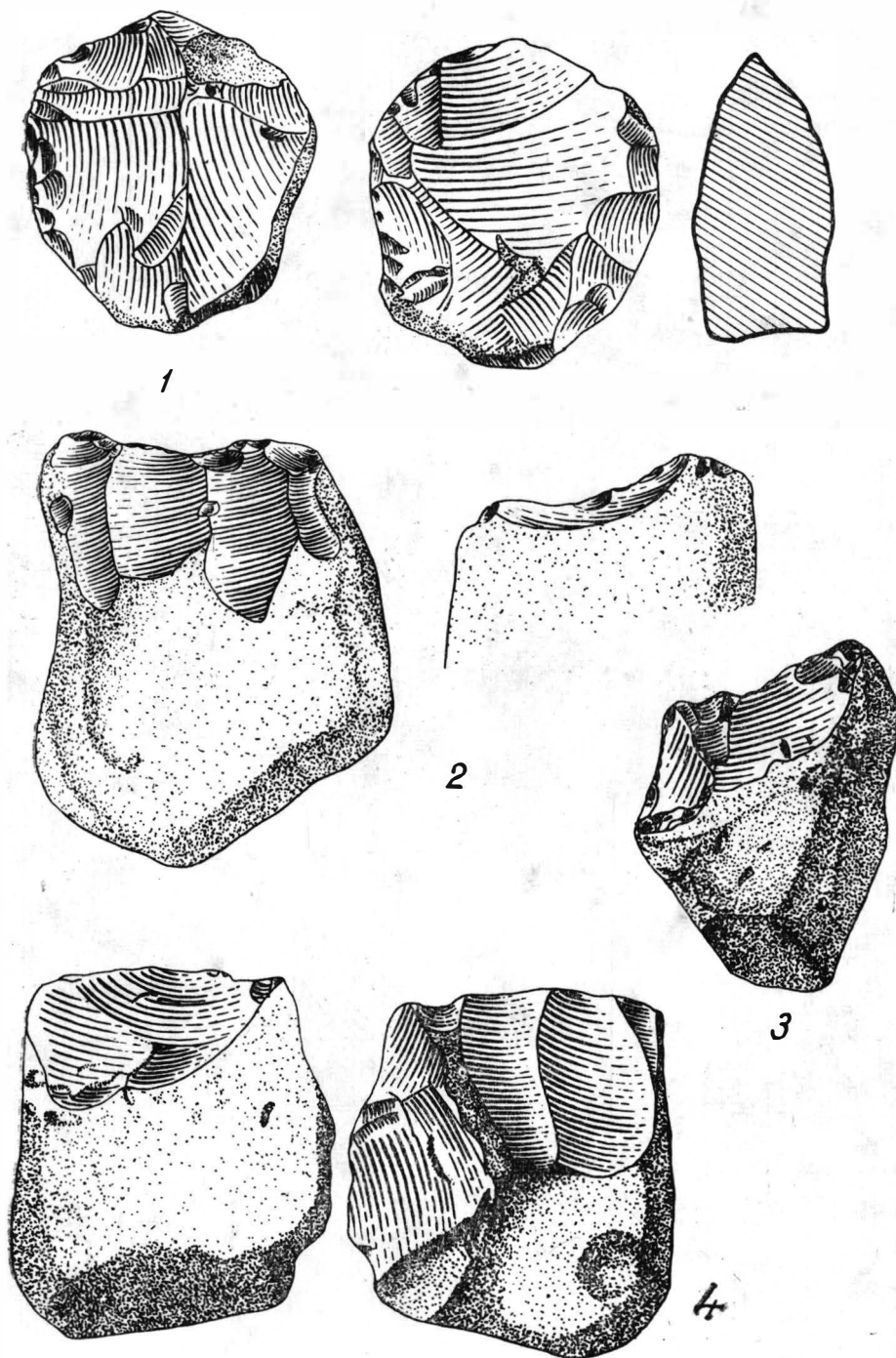

Fig. 3. — Valea Argeşului-Piteşti:

1-4, piese de silix: 1, piesă bifacială; 2, 4, cloplitoare bifaciale; 3, cloplitor unifacial (Scara 1/2).

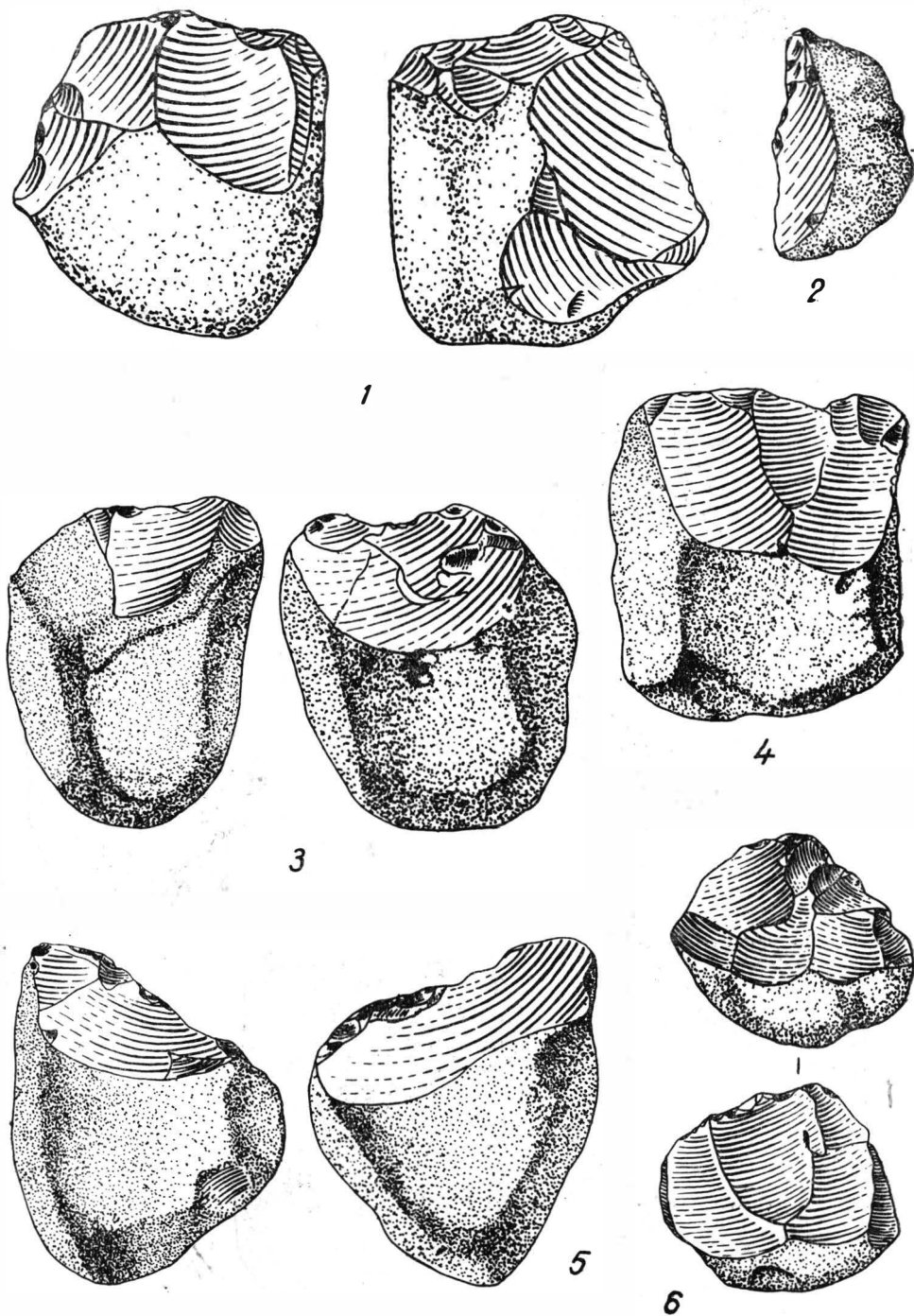

Fig. 4. — Valea Argeşului-Piteşti :

1-6, piese de silex : 1, 3, 5-6, cioplitoare bifaciale ; 2, aşchie ; 4, cioplitor unifacial (1 - scara 1/1 ; 2-6 - scara 1/2).

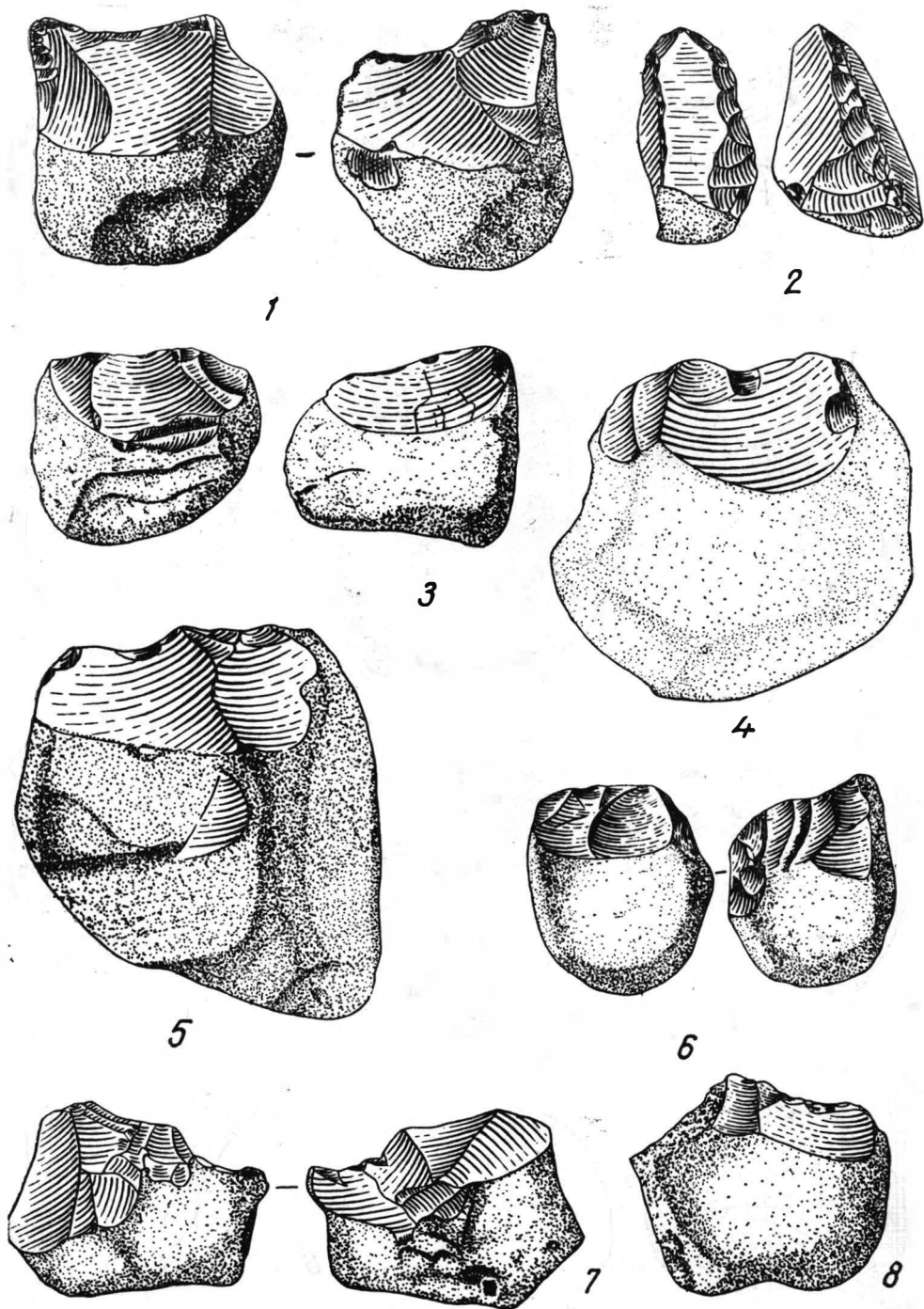

Fig. 5. — Valea Argeșului-Pitești :

1-8, piese de silex ; 1, 3, 6, 7, cioplitore bifaciale ; 2, piesă bifacială ; 4, 5, 8, cioplitore unifaciale. (Scara 1/2).

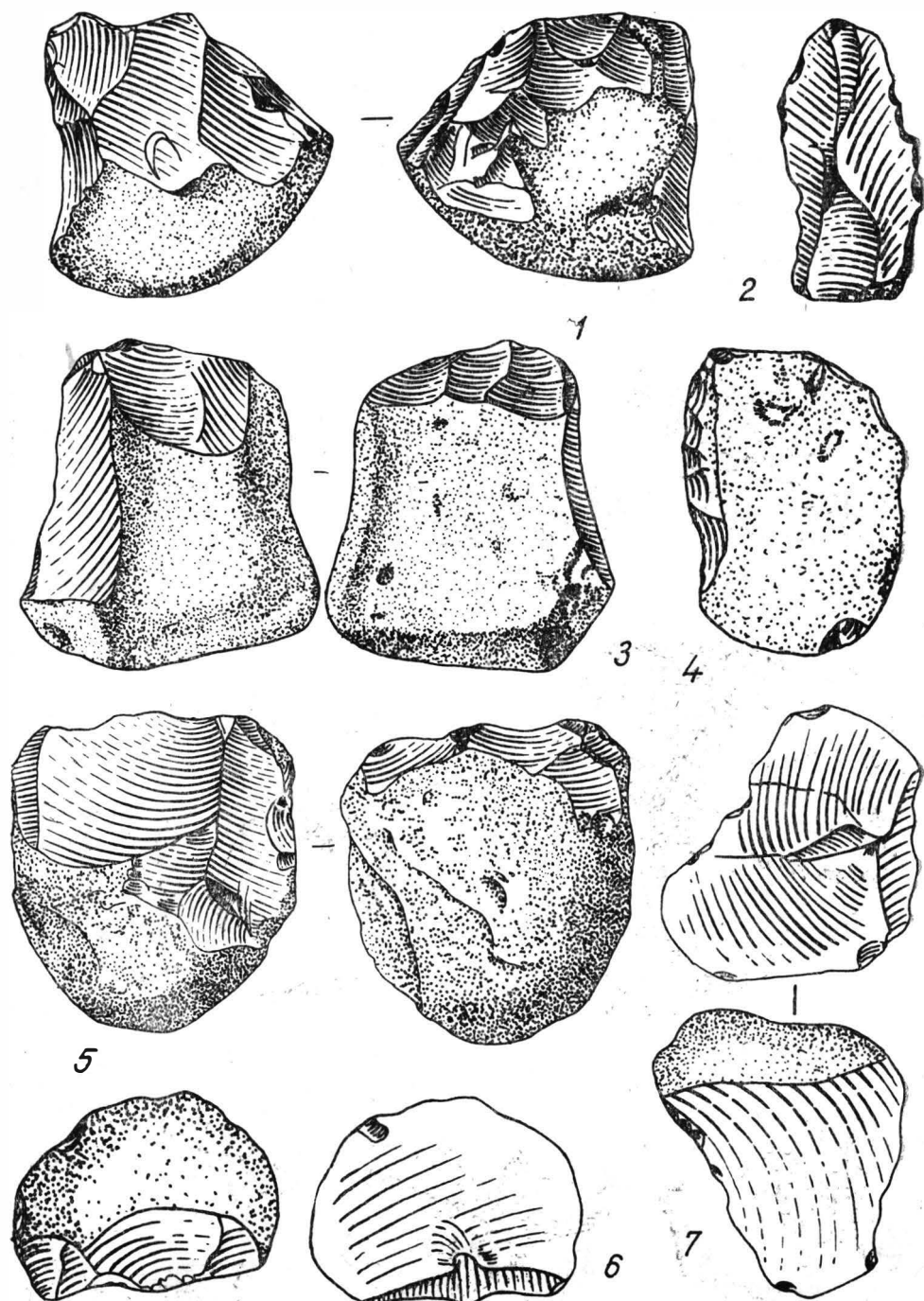

Fig. 6. — Valea Argeşului-Piteşti :

1-7, piese de silix : 1, 3, 5, cioplitore bifaciale ; 4, 6-7, aşchii ; 2, lamă, (1, 3, 5 - Scara 1/2 ; 2, 4, 6-7 - Scara 1/1).

Ca mărime, șapte piese sînt microlitice (cea mai mică fiind de $2,7 \times 3,7 \times 1,3$ cm) iar opt sînt de mărime mijlocie și mare (cea mai mare atinge $8,9 \times 4,9 \times 2,5$ cm).

E) *Lame* (fig. 6/2).

S-au descoperit doar trei lame de silex, dintre care numai două păstrează pe o porțiune a extremității distale cortexul. O piesă posedă talonul pe cortex, o alta talonul neted, dar mic, iar a treia are talonul spart din vechime.

Dintre aceste piese cea cu talonul pe cortex prezintă un bulb de percucie destul de proeminent.

Ca mărime, două sînt microlitice ($3,9-4,1$ cm lg.) iar una este mijlocie (6 cm lg.).

Descoperirea celor 92 piese culese din aluviunile recente de pe cursul mijlociu al Argeșului — zona Pitești — aflate în colecția autorului, reprezintă o contribuție deosebită la cunoașterea paleoliticului timpuriu de pe teritoriul României.

Prin forma și tehnica în care sînt lucrate, aceste unelte aparțin tipologic diferitelor tehnici și culturi ale paleoliticului inferior. Remarcăm, astfel, unele forme și tehnici ale culturii de prund, precum și forme ale culturilor abbeville-acheulene, clactoniene și a tehnicii Levallois.

Prin aceste descoperiri se fixează împrejurimile orașului Pitești ca zona cea mai nord-estică a ariei culturilor paleoliticului inferior de pe teritoriul cuprins între Carpați și Dunăre⁵.

DÉCOUVERTES ATTRIBUÉES AU PALÉOLITHIQUE INFÉRIEUR SUR LE COURS MOYEN DE L'ARGEȘ (DÉP. DE L'ARGEȘ)

RÉSUMÉ

Les récentes alluvions du cours moyen de l'Argeș (dans la zone de Pitești) ont livré, durant la dernière dizaine d'années, un nombre de 92 pièces en silex, que leur forme et leur technique d'exécution font attribuer aux différentes cultures du paléolithique inférieur, à savoir : à la « pebbles-culture », à l'abbeville-acheuléen, au clactonien et à la technique levalloisienne. Les pièces en question ont été rangées en quatre groupes : A) 12 couperets unifaciaux (type « choppers ») ; B) 58 couperets bifaciaux (type « chopping-tools ») ; C) 4 pièces bifaciales ; D) 18 éclats et lames.

Ces découvertes désignent la zone de Pitești comme le point extrême nord-oriental de l'aire occupée par le paléolithique inférieur dans le territoire compris entre les Carpates et le Danube.

⁵ Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 11-14 ; I. Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul inferior în regiunea Argeș*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 517-520 ; idem, *Noi descoperiri din paleoliticul inferior în județul Dimbovița*, în *Studia Valachica*, 11, Muzeul din Tirgoviște, Tirgoviște, 1971, p. 73-77 ; idem, *O nouă descoperire atribuită paleoliticului inferior în județul Vilcea*, în *SCIV*, 22, 1971, 2, p. 291-293 ; Marin Nica, *Unelte ale culturii de prund descoperite la Fărcașelc (jud. Olt)*, în *Rev. Muz.*, 5, 1970, p. 430-433.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Vallée de l'Argeş—Piteşti (1—6), et vallée de Muierii—Slatina (7); pièces en silex : 1—4, 6—7, « chopping-tools »; 5, biface (échelle 1/2).

Fig. 2. — Vallée de l'Argeş—Piteşti; 1—5, pièces en silex; 1—3, 5 « chopping tools »; 4, « chopper » (échelle 1/2).

Fig. 3. — Vallée de l'Argeş—Piteşti; 1—4, pièces en silex; 1, bifacial 2, 4, « chopping-tools »; 3, « chopper » (échelle 1/2).

Fig. 4. — Vallée de l'Argeş : 1—6, pièces en silex; 1, 3, 5, 6, « chopping-tools »; 2, éclat; 4, « chopper » (1 — échelle 1/1; 2—6—échelle 1/2).

Fig. 5. — Vallée de l'Argeş—Piteşti : 1—8, pièces en silex : 1, 3, 6, 7 « chopping tools »; 2, bifacial; 4, 5, 8 « choppers » (échelle 1/2).

Fig. 6. — Vallée de l'Argeş—Piteşti : 1—7, pièces en silex : 1, 3, 5, « chopping-tools »; 4, 6—7, éclats; 2, lame (1, 3, 5 échelle 1/2; 2, 4, 6—7 — échelle 1/1).